

Маючи переважно негативний платіжний баланс в останнє десятиліття та не зважаючи на жодні обставини Туреччина розвивається, та, таким чином, має важливий для України як позитивний, так і негативний досвід, дослідження якого може дати вагомий результат для національного розвитку.

Законодавча база двосторонніх економічних відносин обмежується невеликою кількістю двосторонніх договорів, які формують правове поле розвитку відносин (не враховуючи участь наших країн у конвенціях). Більшість договорів було укладено ще у 1990-ті роки. Активний розвиток зовнішньоекономічних відносин наших країн поставить на порядок денний питання вдосконалення договірної бази.

Ми маємо багато в чому повчитися в турків, особливо в сфері комерції (товари походженням з інших країн складають значну частку того, що ми купуємо в Туреччині), різноманітних послугах (туристичні, транспортні). Вітчизняні бізнесмени повинні активніше використовувати можливості турецьких колег для виходу на ринки країн Близького Сходу.

С. М. Ратушний, в. о. завідувача
кафедри міжнародного та європейського права,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

ПРАВОВІ ОСНОВИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ТУРЕЧЧИНИ: ДЕЯКІ СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Міжнародне право є однією з невід'ємних складових частин сучасної міжнародної системи. Важливість і значення цього компонента зумовлюється тим, що міжнародне право не тільки регулює відносини між її суб'єктами, не тільки дозволяє забезпечити певний баланс сил і інтересів, а також виступає ефективним інструментом здійснення зовнішньої політики в цілому і зокрема політики зовнішньоекономічної.

Проявляється це серед іншого і в тих моментах, коли нібито чітко висловлені і сформульовані політичні цілі, що є проявом відповідної політичної волі і які базуються на об'єктивних національних інтересах, без належного правового закріплення і забез-

печення не можуть бути реалізованими належним чином і навпаки, створення належних правових рамок і умов не тільки задає певний рівень двосторонніх та багатосторонніх відносин і допомагає його підтриманню, але й надає імпульс для їх подальшого розвитку.

У здійсненні глобальної і регіональної міжнародної політики зовнішньополітичні і зовнішньоекономічні відносини України із Туреччиною об'єктивно посідають дуже важливе місце. Протягом століть доля відносин між нашими народами складалася по-різному: від жорстоких баталій та збройних сутичок у стародавні часи до сьогоднішнього добросусідства і партнерства в різних сферах політичного, економічного, науково-технічного та гуманітарного співробітництва.

Досягнення в рамках двостороннього та багатостороннього співробітництва сучасного високого рівня українсько-турецьких відносин і значний потенціал їх подальшого удосконалення і поглиблення зумовлюється насамперед співпаданням і близькістю зовнішньополітичних орієнтирів і проголошених цілей.

Стратегічним курсом і ключовим пріоритетом зовнішньої політики України¹ сьогодні визначається європейська інтеграція. Цей пріоритет акумулює в собі цілий комплекс внутрішньо- та зовнішньополітичних зусиль України з метою наближення до ЄС та створення необхідних передумов для вступу до Європейського Союзу у майбутньому. Органічною частиною євроінтеграційного курсу України є забезпечення дипломатичної підтримки завершення процесу приєднання України до СОТ.

До кола інших зовнішньополітичних пріоритетів України на сучасному етапі також включають²:

— **Євроатлантичну інтеграцію** — захист безпекових інтересів України, участь у створенні євроатлантичного простору стабільності та безпеки, поступова інтеграція до НАТО. Реалізація цієї мети має бути досягнута через використання механізмів співробітництва з НАТО, зокрема Плану дій та щорічних Цільових планів, а також приєднання до Плану дій щодо набуття членства;

— **двостороннє співробітництво, в якому** Україна прагне використовувати увесь потенціал стратегічного партнерства на основі взаємного інтересу та спільних підходів до розвитку відносин з США, Росією та Польщею; досягти та підтримувати доб-

¹ Стратегія????

² Див. офіційний сайт МЗС України // <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/293.htm>

рі відносини з країнами-сусідами в атмосфері поваги до суверенітету та територіальної цілісності. Україна досягатиме мети з просування в регіоні європейських цінностей, зокрема шляхом активної участі у розв'язанні заморожених конфліктів;

— активну **багатосторонню політику України** в рамках універсальних та регіональних міжнародних організацій. Участь у ООН спрямована перш за все на просування інтересів України у процесі прийняття найважливіших для усієї світової спільноти рішень. Діяльність у рамках ОБСЄ залишатиметься важливим чинником доповнення та розширення регіональної та загальної стабільності і безпеки в Європі.

Крім того, важливим пріоритетом для забезпечення стратегічних інтересів України є **економічна експансія** як на традиційних, так і нових ринках для українських товарів та послуг на Близькому Сході, в Латинській Америці, Азії та Африці;

— постійним пріоритетом зовнішньої політики та сферою особливої уваги дипломатичних та консульських установ України є **захист громадян України за кордоном та прав української діаспори**, постійно знаходяться в центрі уваги.

Як бачимо, в системі цих пріоритетів Туреччина не згадується окремо, проте в кожному з цих напрямів досягти ефективних результатів поза загальним контекстом сучасного рівня і розвитку українсько-турецьких відносин складно, а можливо, й нереально. Особливе значення для розуміння цього контексту має формулювання основних засад регіональної політики України як складової євроінтеграційного курсу. «Активна участь у рамках регіональних угруповань, зокрема ... Організації Чорноморського Економічного Співробітництва (ОЧЕС), ... повинна сприяти широкому залученню України до політичних та економічних процесів у Центральній та Південно-Східній Європі, на Південному Кавказі, а також у Центральній Азії»¹.

За останні роки українсько-турецький діалог став динамічнішим і змістовнішим, значно розширилися його рамки. Наші відносини на міжнародній арені є свідченням того, що в сучасних геополітичних реаліях Україна і Туреччина мають багато спільного. Ми плідно співпрацюємо в рамках міжнародних організацій — ООН, Ради Європи, ОБСЄ, ОЧЕС; маємо міцні партнерські відносини з Туреччиною як членом НАТО. Результати

¹ Див. Рекомендації парламентських слухань «Зовнішня політика України як інструмент забезпечення національних інтересів держави: збудутки, реалії та перспективи»: Схвалено Постановою Верховної Ради України від 19 лютого 2004 року № 1531-IV // Відомості Верховної Ради України від 21.05.2004 — 2004 р., (№№ 20—21), — Ст. 305.

цієї взаємодії свідчать, що дві держави є надійними партнерами, а спільна участь в євроінтеграційних процесах переконує: повернення України і Туреччини до європейського дому — це паралельні і взаємодоповнюючі кроки в єдиному напрямку.

Українсько-турецькі відносини відзначаються гнучкістю, що є надзвичайно важливим в умовах сьогодення. Коли безпеці світу та наших держав зокрема почав відкрито погрожувати міжнародний тероризм, Україна і Туреччина одразу розпочали діалог щодо обміну досвідом та вироблення шляхів спільного протистояння епідемії тероризму.

Основні організаційно-правові форми, в рамках яких здійснюється сьогодні зовнішньополітичне і зовнішньоекономічне співробітництво України та Туреччині, мають під собою ґрунтовну і розвинуту правову базу, яку складають біля 70 міжнародно-правових документів: договорів, угод, протоколів, декларацій. Юридична сила і значення цих документів зумовлені їх відповідністю загально визнаним принципам і нормам міжнародного права, про що свідчить посилання в більшості підписаних документів на те, що в своїх відносинах сторони керуються принципами, закладеними в Статуті Організації Об'єднаних Націй, Хельсінкському Заключному акті, Паризькій Хартії для нової Європи та інших документах, прийнятих НБСЄ, положенням Віденської конвенції 1969 р. «Про право міжнародних договорів».

Отже, сьогодні з упевненістю можна стверджувати, що дві держави зуміли створити хороший стартовий майданчик для того, щоб з подвійною силою взятися за продовження спільної роботи. Головне завдання, яке постає перед сторонами, — надалі наповнювати двосторонню співпрацю конкретними справами та проектами, реалізація яких сприяла б зміцненню добробуту наших народів.

Початок сучасного етапу повномасштабного двостороннього співробітництва України та Туреччини був покладений у лютому 1992 р. підписанням Протоколу про встановлення дипломатичних відносин між Україною і Турецькою Республікою. Як зазначено в цьому документі, Україна і Турецька Республіка, «бажаючи і далі розвивати взаємні відносини в політичній, економічній, культурній та інших галузях на благо обох їхніх народів, усвідомлюючи їхні спільні інтереси і поділяючи відповідальність за побудову нової Європи, об'єднаної правами людини, демократією і верховенством закону, сповнені рішучості підтримувати добросусідські традиції дружби і співробітництва, що зближують обидві країни і їх народи упродовж історії.., вирішили встановити

дипломатичні відносини ... і обмінятися дипломатичними представництвами на рівні посольств».

Більш детально правову базу двосторонніх відносин визначає Договір про дружбу і співробітництво між Україною і Турецькою Республікою, підписаний 4 травня 1992 р. в Анкарі, який передбачає розбудову відносин між Україною і Туреччиною як дружніми державами на основі принципів і норм міжнародного права.

Цим Договором була закладена основа широкого двостороннього співробітництва в політичній, економічній, культурній та інших сферах; передбачається розвиток прямих зв'язків між підприємствами, співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища, науки і техніки, зв'язку, інформації, туризму, спорту. Особливого значення Сторони договору приділили питанням взаємодії в Чорноморському регіоні на основі «Декларації про чорноморське економічне співробітництво», а також передбачають «співробітництво в рамках Ради з безпеки і співробітництва в Європі, в органах ООН».

У сфері економічного співробітництва наших країн основоположним правовим джерелом стала підписана в травні 1992 р. Угода між Урядом України і Урядом Турецької Республіки про торговельно-економічне співробітництво.

В цьому документі сторони не тільки висловили намір про розвиток торговельно-економічного співробітництва, але визначили основні сфери такого співробітництва, а також загальні організаційні та правові засади його здійснення. Зокрема, це стосується встановлення на взаємних засадах режиму найбільшого сприяння, проведення заходів щодо забезпечення взаємного доступу на ринки, обміну інформацією, загальних засад здійснення безпосередніх контрактних відносин між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності сторін. Для сприяння виконанню цієї Угоди, розгляду питань, які виникають у ході її реалізації і для підготовки рекомендацій своїм Урядам щодо подальшого розширення двосторонніх економічних і торговельних зв'язків було створено українсько-турецької міжурядової економічної комісії.

На виконання і в розвиток цих положень поступово були розроблені та підписані окремі міжурядові та міжвідомчі угоди з основних напрямів співробітництва і відображають їх специфіку. Це підписані 27.11.1996 р. міжурядові угоди про морське торговельне судноплавство, про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доход і майно, про взаємне сприяння та захист інвестицій; Угода про співробітництво в галузі освіти між Міністерством освіти Украї-

ни та Міністерством національної освіти і Радою вищої освіти Турецької Республіки від 21.05.1998 р.; Угода між Державним комітетом зв'язку та інформатизації України та Міністерством транспорту і зв'язку Турецької Республіки про співробітництво в галузі поштового зв'язку і телекомунікацій від 23.11.2000 р.; Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Турецької Республіки про технічне і фінансове співробітництво від 14.11.2002 р.; Угода між Урядом України та Урядом Турецької Республіки про співробітництво в галузі енергетики від 07.06.2005 р. тощо.

Конструктивне партнерство, яке нині характеризує стан взаємовідносин і взаємодії України і Туреччини, охоплює практично всі можливі сфери двосторонніх взаємин, і на кожному напрямі за минулий період досягнуто суттєвих результатів. Не буде перебільшенням назвати українсько-турецьку співпрацю одним із взірців продуктивної різноплановості у зовнішній політиці України. Спільними зусиллями України і Туреччини вдається ще більше розширювати масштаби двосторонніх взаємин: торговельно-економічних, військово-технічних відносин, регіонального співробітництва, співпраці в галузі науки і технологій, культури, освіти. Поступово посилюється взаємодія в перспективній туристичній сфері. Вже сьогодні досягнуто ряд нових домовленостей, які вимагають юридичного закріплення.

Сприятливі умови для цього створює, зокрема, ефективне співробітництво двох країн на консульському напрямі та з правових питань. На розвиток і удосконалення співробітництва з правових питань спрямовані Угода між Україною та Турецькою Республікою про правову допомогу та співробітництво в цивільних справах від 23.11.2000 р. та підписаний тоді ж Протокол про співробітництво між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Турецької Республіки, а також Консульська конвенція між Україною і Турецькою Республікою від 21.05.1998 р.

Обов'язковою і найбільш поширеною інституційною формою багатостороннього міжнародного співробітництва сьогодні виступають міжнародні міждержавні організації. Не випадково двосторонні відносини Туреччини і України продовжуються і органічно доповнюються співробітництвом на багатосторонній основі в рамках різних міжнародних організацій, де Україна і Турецька Республіка з багатьох питань виступають нерозривним тандемом у відстоюванні обопільних інтересів. Проте найбільший пріоритет та увагу сторони надають регіональному співробітництву в рамках Організації Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС).

Це відносно молода міжнародна організація. Формально вона була заснована в 1999 р., коли був підписаний її Статут, хоча історія її розпочалась набагато раніше. На саміті в Стамбулі 25 червня 1992 р. президенти одинадцяти країн: Азербайджану, Вірменії, Болгарії, Грузії, Молдови, Румунії, Туреччини, України і глави урядів Албанії, Греції і РФ прийняли Босфорську заяву і підписали Декларацію про утворення ЧЕС, у якій передбачалося створення сприятливих умов для співробітництва в галузі торгівлі, промисловості, транспорту, зв'язку, науки й техніки, енергетики, сільського господарства, туризму та екології. Основною метою існування організації було названо обмін економічною інформацією, контакти ділових людей, визначення галузевих проєктів тощо. У рамках організації створюються організаційні та правові можливості для організації індустрії інформаційних послуг, що, в свою чергу, надасть можливість не тільки стати інформаційно відкритими, але й досягнути рівня розвинених в інформаційному плані держав.

Ініціатором створення регіонального економічного співтовариства в якості субрегіональної структури стала Туреччина. Реалізація цієї ініціативи мала б сприяти модернізації економіки в державах-учасниках, що відповідно, дало б можливість створити новий ринок країн із населенням понад 330 млн чоловік. Основною метою цієї організації є послідовна інтеграція країн Чорноморського регіону у світову економіку на основі єдиного геополітичного простору, побудови економіки на ринкових відносинах, додержання принципів ліберальної демократії. Декларацією передбачалося здійснення багато- і двостороннього співробітництва в різних галузях діяльності, в тому числі у промисловості, сільському господарстві, транспорті, торгівлі, зв'язку, медицині, екології, туризмі, встановленні безподаткових торговельних відносин, створенні вільних економічних зон, виконанні програм по екології Чорного моря, врегулюванні взаємних фінансових потоків тощо.

У геоekonomічному розумінні Чорноморський регіон є сферою тяжіння багатьох країн, у тому числі тих, що не тільки безпосередньо зв'язані з Чорноморським басейном, але й мають тут важливі економічні й транспортні інтереси і зацікавлені в співробітництві з державами цього регіону. Ця організація економічної спрямованості об'єднує країни Європи, Азії незалежно від їх цивілізаційної, політичної, соціальної або конфесійної належності.

За минулий період ОЧЕС перетворилась у важливий чинник регіональної економічної співпраці, була визнана на міжнародній

арені, підтримуючи тісні зв'язки з такими міжнародними організаціями та угруповуваннями, як ООН, ОБСЄ, ЄС, Центральноевропейська ініціатива. За роки її існування було створено: організаційно-правові рамки для багатостороннього та багаторівневого співробітництва між країнами регіону; унікальний механізм, що допомагає країнам подовжувати діалог у сфері економічного співробітництва; інфраструктуру співпраці єдиної регіональної фінансової організації, яка вже заявила про себе на міжнародному ринку; внутрішні інституції з розвитку можливих вимірів співробітництва в регіоні.

Проте існують і певні проблеми. Насамперед це стосується складного механізму узгодження зовнішньоекономічних інтересів в умовах економічних розбіжностей країн регіону і прийняття рішень з метою створення економічної сумісності. Основною проблемою в даному напрямі є різні рівні регулювання зовнішньоекономічної діяльності, зокрема торгівлі — національний та, умовно назвемо його, наднаціональний, пов'язаний із членством у міжнародних об'єднаннях, що передбачаються різні рівні і вектори спрямування інтеграційних зусиль (СНД, ЄС, ГУ-АМ тощо). Країнам ЧЕС також притаманний різний ступінь участі і в такій міжнародній організації, як СОТ та суттєві відмінності інвестиційного клімату.

Ще в 1997 р. Міністри закордонних справ і міністри, що відповідають за економічні питання, Азербайджану, Албанії, Вірменії, Болгарії, Греції, Грузії, Молдови, Румунії, Російської Федерації, Туреччини і України, керуючись відповідними положеннями Декларації про Чорноморське економічне співробітництво 1992 р. прийняли Декларацію про наміри про створення Чорноморської зони вільної торгівлі. В цій Декларації проголошується про своєчасність розпочати вивчення шляхів і засобів поступового створення зони вільної торгівлі ЧЕС як елемента європейської архітектури за допомогою укладання угод про вільну торгівлю між країнами-учасницями ЧЕС, а також за допомогою подібних майбутніх домовленостей і угод і існуючих зв'язків між країнами-учасницями ЧЕС і Європейським Союзом, з урахуванням європейських угод і відповідних положень угод про партнерство і співпрацю між ними, при належному дотриманні зобов'язань, що витікають з членства в ЄС, ВТО і інших міжнародних організацій, інших угод і домовленостей.

Проте до цього часу, незважаючи на умови, що об'єктивно дозріли і вимагають переходу регіонального Чорноморського економічного співробітництва на більш високий і якісно інший

рівень співробітництва — створення повноцінної зони вільної торгівлі, що дозволить максимально враховувати інтереси суб'єктів різних країн і тим самим стане шляхом і рушієм щодо досягнення спільної вигоди для всіх. Враховуючи існуючі відмінності в концептуальних підходах і різні стартові позиції країн правове оформлення має бути прийняте рішення про початок практичної роботи по розробці окремої угоди регіональну зону вільної торгівлі. Але в перспективі вважаємо, що мають бути внесені зміни до статуту ОЧЕС.

Співробітництво держав у політичній і економічній сферах є важливою складовою добросусідства, і відповідно до цілей, проголошених у Статуті Організації Об'єднаних Націй, має бути внеском у забезпечення миру і міжнародної безпеки.

Після розпаду Радянського Союзу об'єктивно виникла необхідність організації нової системи безпеки в регіоні Чорного моря.

Чорноморський геополітичний простір у географічному та політико-системному вигляді представляє самостійну систему, що виступає як підсистема європейської (регіональної) системи міжнародних відносин. Росія, Туреччина й Україна в її рамках беруть участь у формуванні структурних зв'язків, створюючи доцентрово-силові відносини в системі, що й впливає на її функціонування. Ідея тісного регіонального економічного співробітництва стає не тільки важливим фактором розвитку Чорноморської системи, але й нерозривною складовою процесу створення міцної системи регіональної безпеки. Тому не випадково, підкреслюючи «безпекову складову», Організацію Чорноморського економічного співробітництва вважають серцевиною системи регіонального співробітництва¹.

Ініціатива Туреччини про створення Організації чорноморського економічного співробітництва в тому числі стала спробою забезпечити безпеку в регіоні і відповідно до Декларації про утворення ЧЕС, країни-члени ЧЕС мали співробітничати не тільки з суто економічних питань. Але оскільки передбачалося, що до зони ЧЕС входять не лише країни Чорноморського басейну, а й ті, які безпосередньо зацікавлені у співробітництві з країнами цього регіону, і, можливо, саме через таку різноманітність учасників і надто різні їх інтереси, й існуючі суттєві протиріччя,

¹ Глушков В. О. Створення зони антитерористичної безпеки у Чорноморському регіоні: геополітичний та правовий виміри // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика) — № 8 — 2003.

ОЧЕС так і не змогла продемонструвати успіхів у забезпеченні регіональної безпеки¹.

З свого боку, наша держава потенційно має статус впливової регіональної держави у Чорноморському вимірі, і протягом 90-х років Україна здійснювала певні спроби реальної побудови системи регіональної безпеки. Оскільки географічне розташування України надає нашій країні унікальні можливості для транзиту сировинних та енергетичних ресурсів через свою територію, задум був у тому, щоб побудувати систему безпеки на економічних підвалинах, а саме на розбудові енергетичного сектору, поєднавши таким чином сировинний та транзитний потенціал Чорноморського регіону².

Для забезпечення безпеки існування маршруту транспортування енергоносіїв до Європи Україна ініціювала створення в 1997 р. субрегіонального об'єднання ГУАМ, яке представляє собою угруповання країн (Грузія — Україна — Азербайджан — Молдова) на основі однакових політичних й економічних прагнень. Але це також не стало універсальним ключем до розв'язання проблеми регіональної безпеки.

Вирішення завдань регіональної безпеки Європи, в широкому розумінні в тому числі Чорноморського регіону, сьогодні здебільшого пов'язують з діяльністю НАТО. Країни, які входять до НАТО, становлять собою єдиний євроатлантичний простір. Сьогодні Чорноморський регіон представлений у НАТО трьома країнами. Вже півстоліття в Альянсі його представляє така потужна держава, як Туреччина. А з 2004 року до неї додалися Болгарія та Румунія. Інші країни Чорноморського басейну також мають тісні контакти з Альянсом. Так, Україна має відносини особливого партнерства із НАТО і офіційно заявила про своє бажання стати її членом. Росія є членом Ради Росія — НАТО і має вагомий вплив на прийняття Альянсом рішень у важливих сферах. Наполегливо заявляє про своє бажання стати членом НАТО Грузія. Очевидно пов'язує своє майбутнє з Альянсом Молдова.

В свою чергу стратегічне значення Чорноморського регіону для НАТО полягає в тому, що через нього пролягають важливі

¹ Єдиною спробою наблизитися до питань забезпечення регіональної безпеки можна назвати підписання 2 квітня 2001 р. Туреччиною, Росією, Україною, Румунією, Болгарією і Грузією Угоди про заснування Робочої групи з питань військово-морського співробітництва у Чорному морі (BlackSeaFor). Однак характер завдань цієї групи є швидше гуманітарним, ніж безпековим.

² Мова йде про проект САНТК та побудову Україною в рамках цього проекту своєї частки маршруту нафтопроводу «Одеса-Броди» для транспортування каспійської нафти в Європу.

транспортні комунікації, які поєднують країни Європи з багатьма на ресурси країнами Середнього Сходу та Центральної Азії і далі ведуть до густонаселених країн Азійсько-Тихоокеанського регіону. З іншого боку, цей регіон зв'язує Північно-Східну та Центральну Європу з країнами Середземноморського басейну. Геополітичну важливість регіону визначає також такий чинник, як вже відкриті і прогнозовані поклади нафти та газу. Як результат, все більш очевидним стає факт, що південний фланг НАТО переміщується з Середземного до Чорного моря.

За таких умов є очевидним, що організація, яка може забезпечити безпеку у регіоні, має об'єднувати держави, які сповінують єдині цінності та мають спільні інтереси. Такою організацією має стати НАТО, яка має чіткі критерії членства і для того, щоб увійти в Альянс, треба їх виконувати. А те, що, наприклад, Україна і Грузія зараз країни зазнають певних труднощів у виконанні деяких критеріїв членства, не означає, що вони не зможуть їх виконати в майбутньому. Тобто, НАТО не повинна зачиняти двері і перед іншими чорноморськими країнами, які прагнуть стати членами НАТО.

Тож, очевидно, що Чорноморський регіон має розглядатися як невід'ємна складова Євroatлантичного простору¹. Однак повною мірою він увійде до євroatлантичного простору тільки тоді, коли всі країни регіону, які прагнуть вступити в НАТО, стануть членами Альянсу, а ті, які не прагнуть, підтримуватимуть з Альянсом партнерські відносини. Із збільшенням євroatлантичного простору за рахунок чорноморського регіону простору збільшиться зона безпеки, стабільності та добробуту у Європі та світі в цілому. З свого боку через регіональне співробітництво з питань безпеки з країнами Чорноморського регіону, насамперед Туреччиною Україна отримує додаткові можливості в досягненні своїх євroatлантичних пріоритетів. Стратегічні завдання, які постають перед Україною, та заходи, спрямовані на їх реалізацію, знаходять підтримку та всіляке сприяння з боку Турецької держави. Варто лише відзначити, що Туреччина, керуючись політикою «відчинених дверей» у рамках НАТО та виступаючи за відкритість Європейського союзу для всіх країн, що поділяють демократичні цінності та досягли відповідних критеріїв, є беззаперечним і надійним прибічником курсу України на європейську та євroatлантичну інтеграцію.

Відповідно, ефективне регіональне співробітництво України з цих питань сприятиме досягненню її євroatлантичних пріоритетів.

¹ Див.: Б. Тарасюк: *Круглий стіл, м.Севастополь, 2.12.2002 р.* // <http://www.ieac.org.ua>

В загальному міжнародно-правовому контексті оцінки відносин України та Туреччини не можна не відмітити ще один важливий аспект, що не стосується безпосередньо правового регулювання двосторонніх відносин, але безпосередньо пов'язаний як з зовнішньою політикою, так і міжнародним правом. Мова йде про проголошення євроінтеграційних цілей та пріоритетів зовнішньої політики України та турецький досвід використання правових інструментів щодо їх досягнення.

Ще в 1959 р., визначивши свої зовнішньополітичні пріоритети і проявивши політичну волю, Туреччина вчинила юридичну дію — подала заявку на вступ до Європейського економічного співтовариства. Відповіддю стала пропозиція про створення асоціації ЄЕС та Туреччини, що стала реальністю тільки в вересні 1963 р. після підписання угоди в Анкарі, яка передбачала поступове створення митного союзу, що міг би зблизити дві сторони в економічній та торговій сферах. В 1970 р. ця угода було доповнена протоколом, яким встановлено графік поступовою відміни тарифів і квот щодо товарообігу між Туреччиною та ЄС.

Пізніше мало місце тимчасове замороження двосторонніх відносин, але воно не потягло за собою скасування раніш прийнятих рішень. Коли відносини ЄС — Туреччина були відновлені, остання в 1987 р. подала заявку на повне членство в ЄЕС. Але тільки на засіданні Ради ЄС у грудні 1999 року Туреччина була офіційно визнана і прирівняна до інших кандидатів на вступ в ЄС. А в грудні 2004 р. було визнано можливість розпочати переговори щодо її вступу в ЄС. В процесі переговорів Європейська Комісія сподівається на розробку переглянутого документу про асоціацію, яка має визначити пріоритетні сфери, в яких Туреччина має досягти результатів.

На Туреччину чекає схвалення та безпосередня, на відміну від минулих аплікантів, імплементація всіх 83 тисяч сторінок існуючого законодавства ЄС. Ця процедура видавалася б доволі стандартною, якби Європейська Комісія не приступила до вкрай необхідної ревізії цього законодавства. Наскільки ефективною та гнучкою буде політика турецьких чиновників щодо незворотності зміни правил можна тільки прогнозувати. Попри різні підходи і відношення країн-членів ЄС до перспектив вступу Туреччини і можливі перипетії та кризи в подальшому розвитку Європейського «конституційного процесу», сучасна ситуація для Туреччини як мінімум характеризується певною правовою визначеністю.

Тобто, наявність політичної волі і переведення подальших відносин щодо вступу до ЄС у правову площину, значною мірою

обумовили отримання результату, який ми маємо сьогодні. На відміну, перспективи щодо членства України в ЄС до цього часу, що розглядаються виключно в рамках політичних. І, відповідно, реальні прогнози, об'єктивні обмеження і перепони, конкретні кроки, умови і завдання, що має виконати Україна, ми бачимо на рівні декларацій та заяв окремих політиків і оцінок аналітиків, які, зрозуміло, суттєво відрізняються залежно від їх політичної орієнтації.

Доктор, професор Невзат САЙГИЛИОГЛУ
викладач факультету економіки та управління
Університет Газі

ПРОБЛЕМИ У ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИНАХ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ТУРЕЧЧИНОЮ ТА ЇХ ВИРІШЕННЯ

1. Основні економічні показники Туреччини і України

Україна, яка має площу 603 тис. кв. км та населення, що наближається до 50 мільйонів, та Туреччина, що займає площу 780 тис. кв. км та має населення, яке перевищує 70 мільйонів, з огляду на зазначені показники мають багато спільного.

Але Україна, що проголосила незалежність у 1991 році, та має 15-тирічну історію, за цим показником відрізняється від Туреччини, яка вже більше 80 років є республікою.

При порівнянні **макроекономічних показників обох** країн впадає в око наявність значних кількісних та якісних розбіжностей.

Наведена у Додатку таблиця яскраво демонструє цей факт (**ДОДАТОК 1**).

Обсяг валового національного продукту Туреччини досягає величини, майже у 4,5 разу більшої, ніж показник України. Разом із цим з точки зору доходів на душу населення наявна різниця у 2,8 разу на користь Туреччини. При порівнянні темпів зростання виявляється, що Україна демонструє більш низькі та нестабільні, а Туреччина — особливо в останні роки — більш високі і збалансовані показники.

У питанні **рівня безробіття** Україна із цифрами у 3,5—4 відсотки демонструє кращі показники, ніж Туреччина з її показником безробіття на рівні 10 відсотків.